

بی‌گنا

شماره هفتم

آبان‌ماه ۱۳۳۱

سال پنجم

دکتر سید فخرالدین شادمان

درس اول

۳ -

چینی هست و بدل چینی . این زشتست و ارزان و بی‌ظرافت و بدالعاب و فراوان و اگر بشکند صاحبش چندان غصه نخواهد خورد چرا که بدل چینیست نه چینی ، بدلت نه اصل . بچه‌ای که مدادی می‌خورد اگر آن را سخت چوب و سست مغز ببیند دیگر مثلش را از فروشنده نخواهد پذیرفت و باز خواهد گفت که این بدلت و نمی‌خواهمش . کسانی که ملت بزرگ ایران را کم گرفته‌اند و عقلش را از عقل بچه‌ای کمتر ، سخت در اشتباهند و خود چندان ساده‌لوحند که تفاوت میان صبر و فریب خوردگی را نمی‌بینند . چهل پنجاه سالست که کوه‌نظران حاکم بر این ملت دروغ گفته‌اند و سعیشان همه آن بوده است که بدل اصلاح را بجای اصلاح بفروشدند . ملت ایران تحمل کرد و بی‌شرمی و دروغشان و مکرو و دغشان از حد گذشت چندانکه کاسه صبر خلق لبریز شد و امروز از سراسر ایران فریادی برخاسته است که ما اصلاح می‌خواهیم نه بدل اصلاح و غیر از کروا بله خود فریب همه آن را می‌شوند .

اصلاح کاریست بسیار مشکل و عقل می‌خواهد و تدبیر و دانش و بینش و قوه در یافت

نکته‌های دقیق و شناخت اوضاع و احوال حقیقی و درجات قدرت و ضعف هر طبقه . آن بدل اصلاحست که آسانست و فراوان . اما دیگر کسی آن را نمی‌خرد و اگر بخواهند بزور بفروشندش انقلاب خواهد شد ، انقلاب خونین نه انقلاب فکری .

عرصه انقلاب خونین جاییست که در آن با انقلاب فکری خلق مدد نرسد و ایران محتاج انقلاب کبیر فکریست .

پیشنهادی دارم و نمی‌گویم که بقبولش مشکلات ایران همه حل خواهد شد ولیکن معتقدم که پذیرفتنش در پیشرفت معنوی هموطنانم تأثیر عظیم خواهد داشت . این پیشنهاد اول موجب و مقدمه انقلاب کبیر فکری ایران خواهد بود و بعد مایه لازم برای تغییر و انقلاب فکری دائم و بر اهل نظر پوشیده نیست که مخالف انقلاب سخت خونین باید موافق تغییر و انقلاب فکری دائم باشد و مانع این خود باعث آنست .

آنچه هر روز بفارسی نوشته میشود هزار یک نوشته انگلیسی هم نیست . چهل پنجاه برابر رواست و صد برابر قابل تعلیل و دویست برابر تحمل کردنی اما هزار برابر ویش از هزار برابر ! این مایه ننگ و رسوائی و دلیل کونه نظری کسانیست که گمان می‌برند که بی کتاب مرد کار میتوان پرورد و بی دانش ترقی میتوان کرد .

باری ، پیشنهاد اینست که باید هر چه زودتر دستگاهی بوجود آید بصورت شرکت با سرمایه کافی برای نشر علوم و فنون و آثار جمیل هنرهای گوناگون عالم در ایران و شناساندن درجه عظمت و قدر و قیمت فرهنگ ایران ، هم بایرانیان و هم بدیگران تاهر معرفت خواه ایرانی را بفراخور ذوق و فهم و استعدادش برخوردار سازد و از طریق تهیه و رسائل و مقدمات تدوین و تألیف و ترجمه و تصنیف مقالات و رسائل و کتب مهم علمی و فنی و ادبی و هر نوع کار دیگری که مؤید ترویج دانش باشد بر معلومات ملت ایران بیفزاید و ایرانی را بفرهنگ خود و دیگران آشناتر و زبانش را در بیان علوم و فنون گویاتر کند . منظور آن نیست که چنین دستگاهی فقط برای طبقه‌ای خاص بتهیه رساله و کتاب و نقشه و عکس و نمونه آثار هنر بپردازد . قصد آنست که دستگاه مذکور پس از شور و تحقیق ، بتدریج و بمقتضای فراهم داشتن وسائل کار ، برای هر طبقه بتناسب احتیاج و ذوق و فهم و معلوماتش ، رساله و کتاب و لوازم پرورش فکر و استعداد آماده کند تا

دختران و پسران صاحب ذوق کتاب دوست که اکنون بعلت نبودن کتب سودمند شیرین مطلب بخواندن نوشته های زشت عبارت بد معنی عمر تلف میکنند و دهقانان و کارگران و شاگردان و استادان، هر کس از هر طبقه و هر جا، همه را از این خوان نعمت پرازغذای روح و فکر نصیبی و فایده ای باشد.

اصول کارهای این دستگاه باید اموری باشد از این قبیل که درج میشود و شک نیست که برحسب مقتضیات و کیفیات بر انواع آنها میتوان افزود:

- ۱ - تهیه فهرست کامل از کتب و رسائل چاپ شده و چاپ نشده فارسی و افزودن اسم هر کتاب و رساله فارسی که بعد از تدوین فهرست پیدا یا نوشته و چاپ و منتشر شود.
- ۲ - عکس برداری از تمام کتب و رسائل خطی و چاپی مهم فارسی که هیچ نسخه ای یا نسخه ای قدیم و صحیح از آنها در ایران نباشد و خریدن عین آنها نیز میسر نگردد و جمع آوردن عکسها در طهران.
- ۳ - تهیه فهرست کامل از جمیع کتب و رسائل خطی و چاپی که عبری و ترکی و انگلیسی و فرانسه و آلمانی و یونانی و عبری و سانسکریت و بهر زبان قدیم و جدید نوشته شده و دارای مطالبی مربوط بایران و فرهنگ ایرانست و پیوسته کامل نگاه داشتن این فهرست.
- ۴ - عکس برداری از تمام کتب و رسائل و اسناد و مدارک و مراسلات سیاسی و غیرسیاسی، چه خطی و چه چاپی، که حاوی مطالب مهم مربوط بایران و فرهنگ و تاریخ ایرانست و بزبانهای دیگر نوشته شده و هیچ نسخه ای یا نسخه ای صحیح از آنها در ایران نباشد و بجهت آوردن عین آنها نیز میسر نشود و جمع آوری عکسها در طهران.
- ۵ - تهیه فهرست کامل جمیع مقالات و کتب و رسائل و کتبه های مهم عالم که ترجمه آنها بفارسی مفید باشد.
- ۶ - تهیه فهرست کامل آنچه بفارسی ترجمه شده است، چه چاپ شده و چه چاپ نشده، و پیوسته کامل نگاه داشتن آن.
- ۷ - تهیه وسائل تألیف کتب محل رجوع از قبیل لغات و اصطلاحات طبی و نظامی و اقتصادی و فلسفی و فنی و لغت عربی بفارسی و فارسی عبری از هر زبانی بفارسی و از فارسی بهر زبانی و کتاب دستور و سالنامه و راهنما و فورمول نامه های گوناگون.
- ۸ - چاپ کردن متن صحیح جمیع رسائل و کتب فارسی موافق اصول دقیق تتبع و تحقیق، اول باید بطبع و نشر کتابها و رساله های پرداخت که هرگز چاپ نشده است.
- ۹ - تهیه کتب مصور و بی تصویر خوش چاپ از قبیل کتابهای افسانه و حکایت و تاریخ و دائرة المعارف بسیار ساده مختصر، همه بفارسی درست، برای اطفال و جوانان.
- ۱۰ - طبع و نشر مجلات مختلف بطریقی که هر یک از آنها گذشته از مقالاتی بقلم فضلی ایران - حاوی خلاصه مهمترین مجله های متنوع خود در عالم باشد.
- ۱۱ - طبع و نشر رساله های یک موضوعه - مونوگراف - در باب مطالب علمی و ادبی و هنری.
- ۱۲ - تألیف کتب ساده مختصر در باب زندگی و اعمال بزرگان ایران و عالم و راجع بهر یک

از شعب علوم و فنون و هر موضوع مهم که بتصور آید بطریقی که هر چه زودتر در خصوص هر شخص و هر شهر و مملکت و هر واقعه مهم و مطلب دانستنی کتابی بفارسی وجود داشته باشد .

۱۳ - ترجمه جمیع مقالات و کتب و رسائل مهم حاوی مطالب دانستنی راجع بایران و فرهنگ ایران و چاپ کردن و منتشر ساختن آنها .

۱۴ - ترجمه صحیح و دقیق رسائل و کتب مهم جمیع اقوام عالم - از هر زمانی و بهر زبانی - بفارسی و طبع و نشر آنها .

۱۵ - فرستادن هیأتی بهر یک از نقاط ایران برای جمع آوردن مدرک و سند و اطلاع در باب وضع جغرافیائی و نباتات و حیوانات و حشرات و معدن و چشمه و رود و کوه و آب و هوا و دین و مذهب و زبان و لغات و اصطلاحات و افسانه‌های محلی و عمارات و ابنیه و نوع سنگ و خاک و محصول و قبور مشاهیر و حالات و عادات و هر نوع مطلبی که معرف محل و سکنه آن باشد .

۱۶ - تدوین و ترتیب مطالبی که بشرح مذکور در ماده ۱۵ بدست می‌آید و نشر آنها برای آگاه شدن مردم و رفع اشتباه و خطا بر اثر انتقاد .

۱۷ - فراهم آوردن مقدمات تدوین دائره المعارف فارسی (دانشنامه) که اول مختصر ، در چهار پنج جلد ، هر جلد دارای دویست هزار کلمه ، انتشار یابد و بعد بتدریج در هر چاپ جدید بر عدد مقالات آن افزوده شود تا آنکه روزی دائره المعارفی گردد در خود فرهنگ ملت بزرگ ایران .

۱۸ - تهیه نقشه‌های بزرگ و کوچک سیاسی و طبیعی و تاریخی و اقتصادی و هر نوع نقشه دیگر راجع بایران و عالم همه بفارسی و نشر آنها .

۱۹ - تهیه سواد و عکس و شبیه و نمونه آثار هنر ایران و عالم از قبیل مینیاتور و مجسمه و عمارت و تصویر و نشر آنها در ایران برای پرورش ذوق ایرانی .

۲۰ - تألیف و نشر کتابی که در آن شرح حال جمیع بزرگان ایران بترتیب الفبا درج شود .

۲۱ - تهیه و نمایش فیلمهای معرفت آموز کوتاه راجع بایران برای مدارس و مجامع ایران تا هر کس از این راه نیز بقسمتهای مختلف وطن و باوضاع و احوال هموطنان خود آشنا و آگاه شود .

۲۲ - تشویق اهل فضل و تحقیق ممالک دیگر بتألیف کتب و رسائل راجع بایران و فرهنگ ایران و رابطه تمدن ایرانی با سایر انواع تمدن از طریق پرداخت حق تألیف یا صلحه و جایزه تا باین وسیله مطالب مربوط بایران که در مؤلفات خارجی پراکنده است با خرج کم و هر چه زودتر بدست فضایی هر مملکت تدوین گردد .

۲۳ چاپ و انتشار ترجمه فارسی آنچه بر اثر اجرای ماده ۲۲ بقلم فضایی ممالک دیگر نوشته شود .

۲۴ - تألیف و طبع و نشر رساله و کتاب بفارسی و بزبانهای دیگر برای آشنا کردن دیگران بایران و فرهنگ ایران .

۲۵ - چاپ کردن کتب و اسناد خطی بهربی و ترکی و بهر زبان دیگر که در آنها مطلبی راجع بایران باشد و بچاپ کردن ببرزد .

اعمال و تکالیف این دستگامه با شرح مندرج در بیست و پنجم ماده مذکور ، بتوضیحی چند محتاجست . شش ماده اول راجعست بتهیه فهرست و عکس . از ماده اول تا آخر ماده

چهارم برای آنست که هر چه دقیقتر معین شود که کتب و رسائل موجود فارسی و نیز آنچه دیگران در باب ایران نوشته‌اند کدامست و کجاست و چون این کار انجام پذیرد اگر ممکن باشد اصل و گرنه نسخه عکسی یکایک آنها را در طهران جمع آورند تا برای مطالعه و مراجعه اهل فضل و تحقیق و ترجمه و چاپ همه در یک جا مهیا و مرتب گردد.

ماده پنجم که مقدمات اجرای ماده سیزدهم و چهاردهم را فراهم می‌آورد خود دارای دو قسمت است و قسمت دومش بسیار مهمتر و مشکلاتر از قسمت اول. بموجب ماده پنجم فهرستی باید تدوین شود از آنچه ترجمه اش بفارسی مفید باشد. انتخاب کتاب قابل ترجمه از میان چندین صد هزار کتاب موجود خود موضوعیست چندان مهم که شرح و بیانش در این جا نمیگنجد. یکی از چیزهایی که در انقلاب کبیر فکری ایران تأثیر عظیم خواهد داشت ترجمه و طبع و نشر کتب مهم عالمست. در این کار بسیار بزرگ از همه فضایی ایران باید مدد خواست تا بگویند که از عربی و ترکی و سانسکریت و انگلیسی و روسی و آلمانی و از آنچه بزبانهای بشری نوشته شده است چه کتبی را باید برای ترجمه اختیار کرد و ترجمه کردن کدام یک را باید مقدم داشت و اگر کتابی را امروز نتوان از اصلش ترجمه کرد - از قبیل نوشته‌های یونانی و لاتینی و چینی و سوئدی - از میان ترجمه‌هایی که از آن بزبانهای دیگر هست کدام دقیقترست و بهتر تا اساس ترجمه قرار گیرد.

ماده هشتم فقط شامل کتب قدیم نیست و هر کتاب مفید قابل چاپ مشمول آنست. اهمیت مجله معتبر از اهمیت کتاب کمتر نیست و مجله از هر قبیل، ادبی، علمی، سیاسی، فنی، دینی که بزبانهای مختلف نوشته میشود خلاصه عقاید و آراء و تحقیقات و تتبعات بزرگان علم و ادب و هنر عالمست و ما باید هر چه زودتر از آنها فایده ببریم. داشتن مجلات متنوع چنانکه بزبان انگلیسی یا آلمانی یا روسی هست امروز برای ما میسر نیست ولیکن می‌توان و باید لااقل بیست نوع مجله بوجود آورد هر یک جامع خلاصه مجلات عالم که راجع باشد بیک شعبه از علوم و فنون یا چند شعبه نزدیک بهم. مثلاً برای آنکه امروز بکلی از فیض دانش محروم نمانده باشیم باید خلاصه مقالات مجله‌های معتبر عالم در باب اقتصادیات و تجارت و جمیع امور مالی بصورت یک مجله و آنچه در

خصوص طب و جراحی و کمالیست بصورت مجله دیگر منتشر شود و فردا که استاد و تجربه و فاضل و نویسنده بیشتر خواهیم داشت برای هر يك از شعب علوم و فنون مجله‌ای یا مجله‌ها بفارسی چاپ خواهد شد .

موضوع ماده دوازدهم تکرار مفاد ماده یازدهم نیست . بموجب ماده دوازدهم در هر باب کتابی ساده و مختصر باید نوشت و ماده یازدهم راجع است بطبع و نشر رساله يك موضوعه و بحقیقت اجرای ماده یازدهم مقدمات تألیف کتب ساده مختصر را فراهم می آورد . ممکنست که با وجود ماده سیزدهم ماده بیست و دویم و بیست و سیم بنظر زائد آید ولیکن از ماده بیست و دویم و بیست و سیم مقصود آنست که ایرانی از آنچه دیگران راجع باو و وطنش نوشته‌اند هر چه زودتر باخبر شود . مدتی باید تا ما خود بتوانیم از زبانهای مثل سانسکریت و عبری و چینی و پرتغالی و حبشی چیزی بفارسی ترجمه کنیم . پس امروز بهتر و آسانتر از آن چیست که فاضلی چینی ، آشنا بزبان انگلیسی ، مطالب مربوط بایران را که در مؤلفات چینی درجست بانگلیسی بنویسد تا بفارسی ترجمه شود ؟ پیش از هر کار دیگر ایران را باید کشف کرد و شناخت و ماده پانزدهم راجعست باین موضوع مهم . آنچه بر اثر اجرای این ماده بدست آید مخزن معلومات و اطلاعات بی پایان خواهد بود و جمیع اهل فضل از آن فایده خواهند برد و این دستگاه خود در آن مخزن برای طبع و نشر ، موضوع هزاران مقاله و رساله و کتاب خواهد داشت . رابطه میان کارهایی که برعهده این دستگاهست با انقلاب کبیر فکری ایران و تهیه مقدمات پیشرفت معنوی این ملت بزرگ بر روشندان پوشیده نیست و بر آنکه در لزوم وجود چنین دستگاهی هم عقیده ماست تبلیغ دیگران و کوشیدن در فراهم آوردن وسائل ایجاد آن فرضست .

این دستگاه باید بصورت شرکت باشد و موافق اصول تجارت کار کند تا پایدار بماند . مملکتی که از سرمایه ملت فقیرش این همه شرکت ضرردار بریاست و بانک صنعتی و معدنی از میان رفته‌اش بی وثیقه کافی ده میلیون ریال ده میلیون ریال باین و آن داده است چرا نباید چنین دستگاه فیض بخش سعادت آفرین را از چندی پیش بوجود آورده باشد ؟

جواب این سؤال آسانست : در ایران یا جای چنین دستگاہست یا جای چنان بانك .
 مرا در این شك نیست و بتجربه دریافته‌ام که بسیاری از « رجال » ایران ، حتی جمعی
 از ایشان که درس خوانده و لااقل ظواهر مظاهر تمدن را دیده‌اند ، خود دشمن دانش و
 مروج عالم نمایان و علم فروشانند و نمیخواهند برای خود رقیب و خُرده گیر بتراشند .
 دیروز رفت و مرد . امروز دیگر چه عذری هست که نتوان بتدریج از بخزانة
 ملت یا از هر جای دیگر چند ملیون تومان بعنوان سرمایه بدستگاہی داد که اگر
 برپا شود انقلاب کبیر فکری ایران و پیشرفت حقیقی این ملت شروع خواهد گشت .
 این دستگاہ ، گذشته از فوائد معنوی و تأثیری عظیم که در علم و ادب و فن و هنر
 و صناعت ایران خواهد داشت ، برای جمعی کثیر از هموطنان ما کاری بوجود خواهد آورد
 دارای نتایجی چندان مهم که شرحش خود مقاله‌ای دیگر میخواهد . مترجم ، مؤلف ،
 مصنف ، مصحح ، فهرست نویس ، طراح ، رسام ، نقاش ، نقشه کش ، نقشه فروش ، حرفه‌چین ،
 کاغذ فروش ، صحاف ، جلد ساز ، کتابفروش و بسیار دیگر از قبیل دقتدار ، منشی ،
 محاسب ، بسته بند ، انباردار از این دستگاہ بزرگ نان خواهند خورد . انتشار خیر
 برپاشدن چنین دستگاہی خود بهترین علامت بیداری و معرفت خواهی ایرانی خواهد
 بود و هر که در هر جای عالم آن را بشنود بچشمی دیگر باین ملک و ملت نگاه خواهد کرد .
 فاضل علم دوست نیکوکار آقای آقای محمد نمازی باپرداختن تمام مخارج لوله کشی
 و بیمارستان شیراز بشهر سعدی و حافظ خدمتی بزرگ کرده است . آیا میتوان امیدوار
 بود که آقای نمازی با ایجاد این دستگاہ بفارسی و بهمه ایران خدمت کند تا بنشر کتب
 « چاپ نمازی » این نام در زبان فارسی مخلص بماند ؟

ایران محتاج چنین دستگاہیست چه سرمایه اش را بآن ببخشند ، چه بقرض
 بدهند و سودش را هم بخواهند . دولت میتواند تمام سرمایه لازم را بپردازد و نفعی نیز
 حاصل کند . ممکنست این دستگاہ را چند شخص یا چند شرکت یا اشخاص و شرکتهای ،
 یا دولت با مشارکت اشخاص و شرکتهای بوجود آورند . در هر صورت کار خیرست و لازم
 و فوائدش کثیر و عظیم .

کیفیت تأسیس دستگاہ بصورت شرکت و تدوین آئین نامه‌های مربوط باعمال و

تکالیف آن و طریقه انتخاب اعضای هیأت مدیره و شوری و نظارت و انتخاب کتاب و مترجم و مؤلف و تعیین نرخ ترجمه و تألیف و قیمت کتاب و رساله و نقشه و آنچه مربوط باین دستگاه عظیم باشد همرا پس از یافتن بانی خیر یافهماندن اهمیت مطلب بدولت و حاضر کردنش بقبول پیشنهاد باید هرچه دقیقتر معین و مدون کرد.

فوائد بیشمار این دستگاه و تأثیر مسلمش در ایجاد مقدمات انقلاب کبیر فکری ایران و دوام پیدشرفت معنوی هموطنانم چندان بر من روشنت که شك ندارم روزی آن را برپا خواهند کرد. نکته آنست که ما همه باید بکوشیم تا در این کار خیر یک دقیقه هم تأخیر روی نکند. پایان

محمود فرخ
شاعر استاد معاصر خراسانی

در بزم طرب!

یک ره از دست مرا زخمه این ساز برد
دل عشاق نوازد بنوای دلکش
روی گردان نبود از خُم می شاهد بزم
چون هم آهنگ شود با همه زان صوت لطیف
سحر با مغجزه توام کند از قول و غزل
عقل و هوش آنچه که از ساقی و مطرب نرهد
امشب آن نیست کزین بزم کسی هوش و خرد
نشود مستی ما فاش بر مدعیان

فرخا شعر نکو گوی و میندیش اگر
شهرت شعر فلان قافیه پرداز برد